

Informaatitieteellinen toimikunta?

Tietojenkäsittelytieteen seura on kuluvana syksynä tehnyt aloitteen informaatiotieteellisen toimikunnan muodostamiseksi Suomen Akatemiaan. Aloite herätti tämän kirjoittajassa muistelusten ketjureaktion. Ajatus tuonnimisestä toimikunnasta ei näet ole uusi, mutta aloitteen tekijä on uusi ja uutta on se, että tavoitellaan todellista tieteellistä toimikuntaa.

Muistin tueksi kävin läpi Ilkka Mäkisen toisaalla tässä lehtemme numerossa referoidun lissensiaatintutkimuksen, jossa näitä hankkeita on käsitelty. Huomasin muistavani dokumentoimatta jääneitä asioita, joille Mäkisen asiakirjoihin pohjautuva tutkimus antoi ryhtiä.

Tinon edeltäjä, Tieteellisen kirjallisuuspalvelun toimikunta, jota tapaan puheenjohtajansa prof. Pekka Kivalon mukaan kutsua Kivalon toimikunnaksi, käsitteli syyskuussa 1968 kysymystä tieteellisen ja teknisen informaatiopalvelun järjestämisestä ja myös mahdollisuutta niveltää siitä vastaava elin valtion tieteellisten toimikuntien järjestelmään. Elettiin aikaa ennen nykyistä Suomen Akatemiaa. Kivalon toimikunnan käsitys oli, että tarvittavalla pysyvällä elimellä tuli olla säännölliset yhteydet silloiseen valtion tieteellisten toimikuntien neuvottelukuntaan, tiedeneuvostoon ja alan kehittämisestä huolehtiviin kansainvälisiin järjestöihin. Prof. Kivalo laati muistion asiasta ja oli myös tiedeneuvoston työvaliokunnan kuultavana. Tämä suhtautui myönteisesti Kivalon ehdotuksiin, mutta tiedeneuvosto ei kuitenkaan ottanut kantaa muistion yksityiskohtiin, vaan kehoitti opetusministeriötä laatimaan ehdotuksen tarvittaviksi järjestelyiksi. Tuloksena oli maaliskuussa 1969 valmistunut ehdotus valtioneuvoston päätökseksi tieteellisen informaatiopalvelun neuvottelukunnasta.

Kivalon toimikunta käsitteli päätösehdotusta kesäkuussa 1969. Tuolloin hallitus oli jo antanut esityksen laiksi tieteellisen tutkimuksen

järjestelystä, jolla perustettiin nykyinen Suomen Akatemia. Oman asiansa ajamiseksi Kivalon toimikunnalle ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin esittää toivomus, että em. lakia täydentävään asetukseen lisättäisiin lausunnonantajaksi perusteilla oleva tieteellisen informaatiopalvelun neuvottelukunta. Toivomus jäi toiveeksi, mutta Tieteellisen informoinnin neuvottelukunta perustettiin ja se aloitti toimintansa 1. 10. 1969.

Prof. Kivalo ajoi voimakkaasti informatiikan korkeakouluopetuksen aloittamisen ja alan tutkimuksen asiaa. Hän oli merkittävä taustavoima väliaikaisratkaisuksi tarkoitettun kirjallisuuspalvelun kurssin, nyttemmin tietopalvelukurssin aikaansaamisessa. Tämän kirjoittajalle hän useasti toi esiin huolestuneisuutensa dokumentaatioalan vähäisestä tutkimustoiminnasta maassamme. Vielä kevättalvella 1971 hän teki aloitteen valtion informaatiotieteellisen toimikunnan perustamisesta. Kivalo ei ollut Tinfo-neuvottelukunnan jäsen, joten aloite on tulkittava henkilökohtaiseksi kiinnostukseksi dokumentaatio- ja informaatiopalvelutoiminnan tieteellisen perustan vankistamiseen. Ellen väärin muista, hän käsitti dokumentaatioalan osaksi laajempaa tutkimuksellista kokonaisuutta.

Kivalon uusi aloite ei voinut edetä siitä yksinkertaisesta syystä, että opetusministeriössä oli kypsynyt ajatus kirjasto- ja informaatiopalvelualan käsittämisestä yhdeksi kokonaisuudeksi. Olihan valtion budjetissa vuodelle 1971 jo perustettu Tampereen yliopistoon kirjastotieteen ja informatiikan professorin virka. Seuraavana vuonna Tinfo-neuvottelukunta ja Tieteellisten kirjastojen lautakunta sulautettiin yhteen Tieteellisten informoinnin neuvostoksi. Korkeakoulupolitiikka tuli lautakunnan mukana uudeksi yhteyssuunnaksi ja se nousi 1970-luvulla vallasuuntaukseksi.

Ajatus tieteellisestä toimikunnasta pulpahti

uudestaan esiin v. 1978, kun opetusministeriö asetti työryhmän laatimaan ehdotuksen Tinfo-neuvoston tehtävien siirtämisestä Suomen Akatemian yhteyteen. Työryhmä päätyi pitämään parhaana mahdollisuutena uutta tieteellistä toimikuntaa. Tinfon tehtäväalueeseen ehdotettiin lisättäväksi tieteellisen julkaisutoiminnan edistäminen, minkä työryhmä arvioi mahdollistavan tiedonvälityksen koko ongelmakentän käsittelyn yhden toimielimen puitteissa. Työryhmälle näyttää Tinfon siirto akatemiaan olleen pakkopullaa, mihin viittaa sen esiin tuoma huoli yhteyksien löyhtymisestä korkeakoululaitokseen. Asia raukesi Suomen Akatemian vastustukseen, missä taas keskeisellä sijalla oli nähdäkseni julkaisemisen käsittäminen tutkimustyön päättövaiheeksi ja siis luovuttamattomaksi tieteen rahoituskohteeksi. — Jotain kuitenkin Tinfo hyötyi toimikuntamallista: 1980-luvulla Tinfon käyttöön näet osoitettiin hiukan varoja tutkimuksen rahoittamiseen.

Kun minut nimitettiin loppuvuodesta 1977 kirjastotieteen ja informatiikan professorin virkaan sain tervehdyksen prof. Kivalolta, joka samalla kehoitti minua tarttumaan informaatiotieteellisen toimikunnan asianajoon. Toinenkin tekniikan mies, prof. Teuvo Kohonen otti yhteyttä kehoittaen minua aloitteellisuuteen informaatiokysymyksiä eri kannoilta tarkastelevien tutkijoiden yhteen saattamiseksi. Toki annoin arvoa kummallekin viestille, mutta itseleni annoin aikalisän — en pelatakseni jotakin peliä, vaan nähdäkseni mitä tulevaisuus tuo tullessaan tutkimuksen saralla. Aikalisää on riittänyt vuosikymmen. Alamme nuoret tutkijat ovat jo tuottaneet tuloksia riittämiin sen poh-

timiseksi miten kirjastotiede ja informatiikka asettuu informaatiotieteisiin nähden ja mitä informaatiotieteillä tarkoitetaan. Tietojenkäsittelytiede on aloitteellaan ilmoittautunut näistä tieteistä yhdeksi.

Vanhoiden tieteellisten toimikuntien alat vastaavat tiedekuntajakoa, mutta uusin tulokas, ympäristötieteellinen toimikunta on koottu monesta eri tieteenalasta tutkimuskohteen perusteella. Myös informaatiotieteellinen toimikunta tulisi koota tutkimuskohteen perusteella. Se tuskin voi olla informaatio. Hyvänä kohde-ehdokkaana pidän informaatioympäristön tai tiedollisen ympäristön käsitettä.

Tieto- ja tietoliikenneteknisen kehityksen ansiosta tiedollinen ympäristömme muuttuu jatkuvasti muuttaen niin tieteenharjoitusta, elinkeinoelämän toimintatapoja ja hallintoa kuin arkielämää. Arkielämän tiedollistumiseen taas liittyy väistämättä kulttuurisia muutoksia. Tiedollinen ympäristö ei ole kovin tarkka, mutta ei myöskään kovin monimielinen käsite. Tiedollista ympäristöä ja sen eri aspekteja tutkitaan monilla tieteenaloilla. Päälimmäisinä tulevat mieleen tietojenkäsittelytiede, oikeustiede, kasvatustieteet ja tiedotustutkimus. Myös kirjastotiede ja informatiikka on kaikkien siitä viime aikoina piirrettyjen omakuvienkin läpi tarkasteltuna varsin selkeästi tiedollista ympäristöä tutkiva tieteenala.

Keskustelua Tietojenkäsittelytieteen seuran aloitteesta on syytä jatkaa laajalla pohjalla.

Tampereella 20. 12. 88

Marjatta Okko